

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ОРГАНІВ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ
У ФОРМУВАННІ КАДРОВОГО СКЛАДУ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ ВІДПОВІДНО
ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В РЕДАКЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ „ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН
ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (ЩОДО ПРАВОСУДДЯ)” ТА ЗАКОНУ УКРАЇНИ
„ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ” № 1402**

**GENERAL CHARACTERISTICS OF THE SYSTEM OF BODIES, WHICH PARTICIPATE
IN FORMING STAFFING OF THE JUDICIARY UNDER THE CONSTITUTION OF UKRAINE
IN EDITION OF THE LAW OF UKRAINE «ON AMENDMENTS TO THE CONSTITUTION
OF UKRAINE (AS FOR JUSTICE)» AND THE LAW OF UKRAINE «ON THE JUDICIARY
AND THE STATUS OF JUDGES» № 1402**

**Лагнюк О.М.,
к.ю.н.,**

**заступник начальника відділу забезпечення діяльності
заступника Голови та секретаря судової палати**

*Вищий спеціалізований суд України
з розгляду цивільних і кримінальних справ*

У статті проводиться аналіз змін, що вносяться Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402 (набирають чинності 30 вересня 2016 року) до нині існуючої системи органів, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у формуванні кадрового складу суддівського корпусу системи судоустрою. Розкрито проблеми правового регулювання у сфері формування кадрового складу суддівського корпусу.

Ключові слова: суддівський корпус, система органів, судово-правова реформа, внесення змін до Конституції України, перехідні положення закону.

В статье осуществляется анализ изменений, которые вносятся Законом Украины «О внесении изменений к Конституции Украины (касательно правосудия)» и Законом Украины «О судоустройстве и статусе судей» № 1402 (вступят в силу 30 сентября 2016 года) к действующей системе органов, непосредственно или касательно принимающих участие в формировании кадрового состава судейского корпуса системы судоустройства. Раскрыты проблемы правового урегулирования в сфере кадрового состава судейского корпуса.

Ключевые слова: судейский корпус, система органов, судебно-правовая реформа, внесение изменений к Конституции Украины, переходные положения закона.

The article deals with the analysis of amendments to the Law of Ukraine „On Amendments to the Constitution of Ukraine (as for justice)” and the Law of Ukraine „On the Judiciary and the Status of Judges” № 1402 (comes into force on 30 September 2016) concerning the present system of bodies, which directly or indirectly participate in the formation of staffing of the judiciary.

Each of such bodies as a subject has its amount of authorities restricted by status, purpose, limits of regulation object.

Such investigation is especially important at the present stage of holding the judicial and legal reform in Ukraine, which is recognized as a priority, according to the Strategy for reforming the judiciary structure, the judiciary proceedings and related legal institutions approved by the Decree of the President of Ukraine № 276/2015 of 20 May 2015.

However, the author considers that complication and legal uncertainty of the process of realization of their authorities by the abovementioned bodies is rather possible in the view of the fact that for coming into force of the Law of Ukraine „On Amendments to the Constitution of Ukraine (as for justice)” and the Law of Ukraine „On the Judiciary and the Status of Judges” № 1402, there will be two orders of organization of judiciary staffing:

1) According to provisions of the Fundamental Law, firstly, the Constitution of Ukraine edited by the Law of Ukraine „On Amendments to the Constitution of Ukraine (as for justice)”, secondly, the Law of Ukraine № 1402.

2) According to the Transitional Provisions, firstly, the Constitution of Ukraine edited by the Law of Ukraine „On Amendments to the Constitution of Ukraine (as for justice)”, secondly, the Law of Ukraine № 1402 (particularly, according to p. 40 of the Transitional Provisions of the Law Ukraine № 1402, principles of this Law are applied taking into account norms of the Chapter XV of the Constitution of Ukraine „Transitional Provisions”.

There is a deep conviction that clear determination of the system of bodies, which directly or indirectly participate in the formation of staffing of the judiciary are completely justified condition for appropriate administering of justice in Ukraine, which functions on the principles of the rule of law according to European standards and secures the right of each citizen to fair trial.

Key words: judiciary, system of bodies, judicial and legal reform, making amendments to the Constitution of Ukraine, transitional provisions of law.

Довіра до судової системи України є визначальним показником наявності справедливості в державі загалом, і ефективності здійснення правосуддя зокрема.

Саме тому взаємодія всіх гілок державної влади: і законодавчої, і виконавчої, і власне судової як єдиної державної влади має бути спрямована на вирішення надзвичайно відповідального та доволі складного завдання з метою організації та забезпечення такого функціонування судів в Україні, яке б повною мірою відповідало потребам демократичної, соціальної і правової держави та очікуванням суспільства.

Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 була схвалена Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, в якій судова реформа, визнана як першочергова, включатиме як оновлення законодавства, так і прийняття змін до Конституції України [1].

У зв'язку з цим Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [2] та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон України № 1402) [3], які набирають чинності 30 вересня 2016 року, вносяться зміни до системи органів, які безпо-

середньо або опосередковано беруть участь у формуванні кадрового складу суддівського корпусу системи судоустрою.

Кожен із таких органів як суб'єкт має свій обсяг повноважень, який обмежений статусом, призначенням, межами об'єкта регулювання.

Метою статті є дослідження станом на сьогодні існуючого етапу проведення судово-правової реформи в Україні в аспекті функціонування уповноважених на формування кадрового складу суддівського корпусу органів.

Насамперед варто зауважити, що видається досить очікуваною та ймовірною складність та правова невизначеність процесу реалізації своїх повноважень вищезазначеними органами. Це пояснюється наступним.

З дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» та Законом України № 1402, існуватиме два порядки організації кадрового забезпечення суддівського корпусу:

– відповідно до положень основного змісту, по-перше, Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», по-друге, Закону України № 1402;

– відповідно до перехідних положень, по-перше, Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», по-друге, Закону України № 1402 (зокрема, згідно із п. 40 Перехідних положень Закону України № 1402 положення цього Закону застосовуються з урахуванням норм розділу XV «Перехідні положення» Конституції України).

Отже, з 30 вересня 2016 року відповідно до Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», а також Закону України № 1402 кадрове забезпечення суддівського корпусу здійснюють:

– Президент України. Згідно з ч. 1 ст. 128 Конституції України Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя здійснюється призначення на посаду судді в порядку, встановленому законом. Також ним призначаються двоє членів Вищої ради правосуддя (ч. 2 ст. 131 Конституції України). Тобто новою редакцією ч. 1 ст. 128 Конституції України скасовується повноваження глави держави щодо призначення особи на посаду судді вперше строком на п'ять років.

При цьому Європейською комісією «За демократію через право» (Венеціанська комісія) у п. 27 Проміжного висновку щодо запропонованих змін до Конституції України в частині правосуддя зазначено, що «призначення суддів Главою держави, який діє відповідно до пропозиції Вищої ради правосуддя, має за мету обмежити політичний вплив та партійний тиск на суддів ... та [має] ... схвалюватися». Водночас Венеціанська комісія не може не повторити про свою рішучу підтримку пропозиції щодо того, щоб судді призначалися на посаду Президентом (який відіграватиме виключно формальну, церемоніальну роль) за поданням (обов'язковим) Вищої ради правосуддя [4];

– Верховна Рада України. Згідно п. 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» Верховна Рада України протягом 30 днів з дня набрання чинності цим Законом передає подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ) та відповідні документи про обрання суддів безстроково, які не були розглянуті Верховною Радою України, до Вищої ради правосуддя для розгляду питання про призначення судді на посаду. Також Верховною Радою України обираються двоє членів Вищої ради правосуддя (ч. 2 ст. 131 Конституції України).

Варто сказати, та ситуація, коли суддів більше не обирає Верховна Рада України, а призначатиме Президент України за поданням Вищої ради правосуддя на конкурсних засадах є схваленою Європейською комісією «За де-

мократію через право» (Венеціанська комісія) довгоочікуваною зміною у системі призначення суддів України і заслуговує абсолютної підтримки.

Більш того, вона знаменує закінчення можливості Верховної Ради України впливати на судову систему, що становила загрозу для незалежності суддів і судової влади як такої [5];

– Вища рада юстиції. Відповідно до пп. 1 п. 16¹ розділу «Перехідні положення» Конституції України до утворення Вищої ради правосуддя її повноваження здійснює Вища рада юстиції;

– Вища рада правосуддя. По-перше, Вища рада правосуддя утворюється шляхом реорганізації Вищої ради юстиції. По-друге, до обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя цей орган діє у складі членів Вищої ради юстиції протягом строку їх повноважень, але які не можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року (пп. 1 п. 16¹ розділу «Перехідні положення» Конституції України). По-третє, Вища рада правосуддя здійснює повноваження, визначені цією Конституцією (ст. 131) та законами України (в тому числі спеціальним законом «Про Вищу раду правосуддя»).

Новелою Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» стало те, що Вища рада правосуддя уповноважена ухвалювати рішення про звільнення судді з посади (п. 4 ч. 1 ст. 131), в той час як чинна редакція статті передбачає лише внесення подання про звільнення судді з посад (п. 1 ч. 1 ст. 131 Конституції України), а саме рішення про звільнення суддів, обраних безстроково, приймає Верховна Рада України;

– Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Згідно із ч. 10 ст. 131 Конституції України відповідно до закону у системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів.

Тобто у Конституції України нема згадки про даний орган, однак гл. 3 Закону України № 1402 визначено, що ВККСУ є державним органом суддівського врядування, який на постійній основі діє у системі правосуддя України, хоча за чинною ч. 1 ст. 100 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [6] ВККСУ є постійно діючим органом у системі судоустрою України.

Як ми бачимо, новелою Закону України № 1402 стало використання словосполучення «орган суддівського врядування».

Так, слово «врядування» чи «урядування» є типовим українським словом, яке з давніх-давен асоціювалося з прозорим процесом прийняття рішень при залученні всіх членів громади (віче, сходина села тощо). Це слово для багатьох українців означало демократичність, можливість урахування голосу кожного, позначало давні традиції місцевого самоврядування в Україні. Однак оскільки абсолютного відповідника в російській мові цьому слову немає, то за радянських часів у Словнику української мови воно зазначалось як застаріле і рекомендувалося застосовувати синоніми – управляти [7].

Тобто з філологічної точки зору поняття «врядування» є синонімом поняттю «управління», але якщо говорити про переклад англійського слова «governance», то спеціалісти Інституту української мови все-таки рекомендують послуговуватися терміном «врядування», оскільки «управління» часто вживається для перекладу слова «management» (наприклад, управління персоналом (personal management, human resources management), бізнес-управління (business management) тощо). При цьому однією з рис, що характеризує демократичність процесу управління у державі, є застосування принципів ефективного врядування (good governance), що полягають у відкритості та прозорості прийняття рішень органами державної влади та місцево-

го самоврядування, підзвітності громадянам (адже саме вони є джерелом влади), у широкому залученні громадян до процесу прийняття рішень [7].

З огляду на вищезазначене ВККСУ є по суті державним органом суддівського управління.

Варто зауважити, що визначені Законом України № 1402 повноваження ВККСУ в порівнянні із чинними змінилися суттєво.

По-перше, змінилися ті повноваження, що пов'язані із скасуванням призначення на посаду судді вперше (скасовується, зокрема, повноваження ВККСУ щодо надання Верховній Раді України рекомендації про обрання на посаду судді безстроково або відмова у наданні такої рекомендації). Також з огляду на зміну системи судоустрою та скасування назви «суди загальної юрисдикції», ВККСУ уповноважена вести облік даних про кількість суддів у судах, у тому числі вакантних.

По-друге, з метою удосконалення та оптимізації процедури кадрового забезпечення судів здійснено перерозподіл повноважень між ВККСУ та Вищою радою правосуддя.

Такий перерозподіл стосується того, що визначені станом на сьогодні Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [6] повноваження ВККСУ щодо прийняття рішення про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності та здійснення дисциплінарного провадження щодо суддів місцевих та апеляційних судів Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», Законом України № 1402, а також прийнятим у майбутньому спеціальним законом «Про Вищу раду правосуддя» (згадка про закон міститься у ч. 1 ст. 108 Закону України № 1402) передаються Вищій раді правосуддя з урахуванням відповідних змін.

Заради справедливості слід зазначити, що автором неодноразово було обгрунтовано у низці наукових робіт доцільність проведення такого перерозподілу повноважень (між ВККСУ та Вищою радою юстиції) з метою пришвид-

шення формування суддівського корпусу та зменшення кількості вакантних місць у судах [8, с. 155; 9].

Інші, не менш важливі новели Закону України № 1402 та Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в аспекті уповноважених органів та посадових осіб: зміна системи судоустрою (зокрема, згідно із ч. 3 ст. 128 Конституції України, ст.ст. 20, 40, 46 Закону України № 1402 Пленум Верховного Суду України обирає на посаду та звільняє з посади Голову Верховного Суду шляхом таємного голосування в порядку, встановленому законом); збільшується з двох до трьох років строк, на який судді обираються на адміністративні посади (ч. 3 ст. 20 Закону України № 1402); нормативно визначені підстави для звільнення судді з адміністративної посади в суді (ч. 5 ст. 20 Закону України № 1402), а також чітко регламентовано заборону для судді, якого достроково звільнено з адміністративної посади в суді, крім звільнення з адміністративної посади за його заявою, бути обраним на будь-яку адміністративну посаду в судах протягом двох років з дня такого дострокового звільнення.

Аналіз Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» і Закону України № 1402 свідчить, що повноваження органів суддівського самоврядування (збори суддів, З'їзд суддів України, Рада суддів України) в частині формування суддівського корпусу не зазнали суттєвих змін.

Таким чином, кожен із вищезгаданих суб'єктів має свій обсяг повноважень з огляду на визначений законом та/або Конституцією України статус.

Ми глибоко переконані, що чітке визначення системи органів та посадових осіб, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у формуванні кадрового складу суддівського корпусу системи судоустрою є цілком виправданою умовою для належного здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 92.
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII // Голос України. – 2016. – № 118.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII // Голос України. – 2016. – № 132–133.
4. Проміжний висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) № 803/2015 від 24 липня 2015 року щодо запропонованих змін до Конституції України в частині правосуддя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%20%D0%92%D0%9A%20CDL-PI\(2015\)016.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%20%D0%92%D0%9A%20CDL-PI(2015)016.doc)
5. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) № 803/2015 від 23 жовтня 2015 року щодо проекту змін до Конституції України в частині правосуддя, затвердженого Конституційною комісією 04 вересня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/Висновок_Венеціанської_комісії_CDЛ-AD\(2015\)027.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/Висновок_Венеціанської_комісії_CDЛ-AD(2015)027.pdf)
6. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07 липня 2010 року № 2453–VI // Голос України. – 2010. – № 142.
7. Про врядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://coop.governance.org.ua/?page_id=5
8. Діхтієвський П. В. Кадрове забезпечення судів загальної юрисдикції : адміністративно-правовий аспект / П. В. Діхтієвський, О. М. Лагнюк. – Х. : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 200 с.
9. Лагнюк О. М. Кадрове забезпечення судів загальної юрисдикції : адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.07 «адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. М. Лагнюк ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2015. – 20 с.